

تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی دوم، سوم و چهارم ابتدایی براساس مفهوم تربیت دینی، میزان درگیر بودن دانش‌آموزان و خوانایی

فاطمه امیری

چکیده

هدف از انجام این مقاله تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمان دوم، سوم و چهارم ابتدایی براساس مفهوم تربیت دینی، سطح خوانایی مک‌لافلین و ضریب درگیری ویلیام رومی بود که از روش تحلیل مفهومی، مک‌لافلین و ویلیام رومی استفاده شده است. جامعه آماری و نمونه مورد مطالعه در این پژوهش، کل کتاب‌های درسی هدیه‌های آسمان پایه دوم، سوم و چهارم ابتدایی با توجه به متن کتاب و تصاویر و پرسش‌ها بود. نتایج به دست آمده در روش تحلیل محتوا براساس مفهوم تربیت دینی نشان داد که مفهوم روزه بیشتر از سایر مفاهیم استفاده شده است در حالی که مفهومی مثل راست‌گویی به میزان کم‌تری نسبت به بقیه مفاهیم استفاده شده است. در روش ویلیام رومی مشاهده شده است که تصاویر و سئوالات فعال می‌باشند و دانش‌آموز را به خوبی درگیر می‌نماید در حالی که متن کتاب غیرفعال و غیرپویاست. در تحلیل مفهوم تربیت دینی، بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار تفاوت معنی‌داری وجود داشت. به این معنا که همه‌ی مقوله‌های تربیت دینی به صورت مساوی در این کتاب به کار برده نشده است و بیشتر به مفهوم نماز خواندن تأکید شده است. پیشنهاد می‌شود تهیه و تنظیم متن کتاب درسی به گونه‌ای تنظیم شود که بتواند دانش‌آموزان را فعال نگه دارد و نقش پویا و فعالی برای دانش‌آموز ایفا کند.

واژه‌های کلیدی: تحلیل محتوا، ویلیام رومی، مک‌لافلین، تربیت دینی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. مقدمه

نظام آموزش فعلی کشور، یک نظام متمرکز و برنامه درسی آن منحصر به کتاب درسی است که در کل کشور استفاده می‌شود (مشایخ، ۱۳۷۵). این در حالی است که با توجه به وسعت کشور، تنوع و تعداد اقوام و مشکلات ناشی از آن (مثل دو زبانه بودن شاگردان) رشد سریع علوم و فناوری، تغییر سریع در هنجارها و ارزش‌های اجتماعی، ضرورت دارد که کتاب‌های درسی با دقت کافی و در حد امکان، عاری از هر عیب و نقص و مطابق با اهداف تعیین شده و اصول علمی تالیف شوند (پارمحمدیان، ۱۳۸۶). همچنین، به دلیل ساختار آموزش و برنامه درسی حاکم بر آموزش و پرورش کشور، کتاب‌های درسی به عنوان رسانه‌ای مهم و پر کاربرد در ساختار آموزش کشور مطرح می‌باشند. کتاب‌های درسی، رسانه‌ای هستند که همه روزه معلمان و شاگردان از آن استفاده می‌کنند، لذا گاهی اوقات به عنوان تمام برنامه درسی، معلم بر آن تأکید می‌کند (آلتیچ، ۱۹۹۱) به نقل از نوریان (۱۳۸۷). این رسانه با اهمیت در بردارنده بخش‌های نوشتاری، تصویرها و تمرین‌هایی است که در راستای تحقق هدف‌های کتاب، تهیه می‌شوند. چگونگی تنظیم محتوای کتاب‌های درسی عامل مهمی در تعیین چگونگی یادگیری است. گاهی عدم کارایی و نامناسب بودن محتوا و عدم تناسب آن با توانایی درک و فهم دانش‌آموزان، یادگیری را مشکل می‌کند. اهمیت کتاب‌های درسی در نظام آموزشی متمرکز مانند ایران که تقریباً تمام عوامل آموزش براساس محتوای آن تعیین و اجرا می‌شوند بیش از سایر انواع نظام‌های آموزشی است. منظور از محتوا مجموعه‌ای از اطلاعات، ایده‌ها و پیام‌هایی است که به قالب‌هایی از جمله نوشته‌ها، تصاویر یا صوت ترجمه شده‌اند تا دیگران بتوانند از آن استفاده کنند. محتوا چیزی است که قرار است آموزش داده شود. محتوا شامل کلیه مطالب، مفاهیم و اطلاعات مربوط به یک درس موردنظر است خواه به عنوان بخشی از متن یک کتاب باشد، خواه توضیحات، حواشی و سایر اجزای جانبی آن درس (چوبینه، ۱۳۸۴). برلسون از پیشگامان تحلیل محتوا این تکنیک را «پژوهشی برای توصیف عینی، سیستماتیک و کمی محتوای آشکار پیام» معرفی می‌کند. به عبارت دیگر تحلیل محتوا هر فنی است که به کمک آن ویژگی خاص پیام‌ها را به طور نظام یافته و عینی مورد شناسایی قرار می‌دهند. ولیز رونیز تحلیل محتوا را رویه نظام‌اند که به منظور بررسی محتوای اطلاعات ضبط شده باشند تعریف می‌کند بارکوی معتقد است که تحلیل محتوا به معنای تحلیل علمی پیام‌های ارتباطی است. از نظر وی این روش کاملاً علمی است و با وجود جامع بودن، از نظر ماهیت نیازمند تحلیل دقیق و منظم است. چنان‌که ملاحظه می‌شود تعاریف همگی بر متغیر بودن این تکنیک و نیز سیستماتیک بودن آن تأکید دارند. در واقع تحلیل محتوا تکنیکی برای استخراج داده‌ها از متن است که دارای ویژگی‌های خاص خود می‌باشد (بخشی ۱۳۸۵). در این مقاله محتوای انتخاب شده از کتب درسی دوره ابتدایی، کتاب هدیه‌های آسمان پایه‌های دوم، سوم و چهارم بوده و از مفاهیم به کار برده شده در این کتاب‌ها مفهوم تربیت دینی انتخاب شده است. تربیت دینی بخشی از تربیت به معنای کلی آن یعنی ربانی‌سازی فرد و جامعه است، ربانی‌سازی یعنی احیای روح عبودیت، دین‌مداری و التزام به دین در تنظیم روابط چهارگانه، رابطه با خدای متعال، رابطه با خود، رابطه با جامعه و رابطه با طبیعت و محیط زیست می‌باشد. در تعریف تربیت دینی می‌توان این‌گونه گفت: که دین، نوعی زندگی است و تربیت دینی فرایندی است که آدمی را برای نحوه‌ی خاصی از حیات به تعبیر علامه جعفری، حیات معقول مهیا می‌سازد (حسینی، ۱۳۷۹، ۱۸۹). این نحوه‌ی زندگی بر مبنای اصول، قوا و راهبردهای از پیش تعیین‌شده‌هایی شکل می‌گیرد که از طریق دین و عقاید و شریعت به آدمی عرضه شده است. زارعان (۱۳۷۹) می‌نویسد: گاه از تربیت دینی، تربیت به معنی الاثم اراده می‌شود. این معنی شامل همه ابعاد تربیتی در یک بستر دینی شده و می‌توان آن را با تربیت اسلامی مترادف دانست. منظور این است که کودک، نوجوان یا جوان مسلمان به گونه‌هایی آموزش ببیند و تربیت شود که شخصیت او با اهداف دینی مطرح شده در قرآن شریف و روایات، همگونی داشته باشد و نهایتاً آن‌گونه باشد که بتوان او را مسلمان به معنای واقعی کلمه دانست. هدف تربیت دینی آن است که افراد جامعه را در فهم دین یاری رساند تا آنها نهایتاً بتوانند آگاهانه درباره آن بیان‌دیشند. این کار زمانی ممکن است که اذهان و عواطف آدمی درهای خود را به رو دین ببندد و تصور شود که دین چیزی منسوخ و مطالعه آن فاقد ارزش است، بنابراین تنها راه سعادت‌مند شدن انسان، بهره‌مندی او از تعلیم و تربیت دینی است (رحیمی، ۱۳۸۰).

از دیگر عوامل موثر در اهمیت کتاب‌های درسی خوانایی این کتاب‌ها با توجه به سن و سطح کلاسی دانش‌آموزان می‌باشد در نتیجه این کتاب را از لحاظ سطح خوانایی مک‌لافلین مورد بررسی قرار می‌گیرد. این روش تحلیل به منظور تعیین سطح سنی و سطح کلاسی مطالب کتاب‌های درسی طراحی و ارائه گردید. به عبارت دیگر نظر به تناسب متون با سطح کلاس و سطح سن دانش‌آموزان است. در تحقیقی که عطشان و روستایی (۱۳۹۶) با عنوان تحلیل محتوا سطح خوانایی کتاب هدیه ششم انجام دادند به این نتایج رسیدند که متن کتاب از نظر سطح خوانایی متناسب با سطح کلاس و سطح سنی دانش‌آموزان پایه ششم می‌باشد. همچنین در تحلیلی که کیمیا مهدی‌خانی و زهرا جوادی (۱۳۹۵) با عنوان تحلیل محتوای کتاب‌های پایه دوم ابتدایی براساس روش مک‌لافلین انجام دادند به این نتیجه دست یافتند که کتاب مذکور از لحاظ سطح سنی و سطح کلاسی مناسب نبوده و سطح سنی و کلاسی محاسبه شده با سن و پایه دانش‌آموزان ۷ سال اختلاف دارد. علاوه بر روش مک‌لافلین، روش ویلیام به دنبال بررسی فعال بودن یادگیری دانش‌آموزان است که به این سؤال پاسخ می‌دهد که آیا کتاب و محتوا موردنظر، دانش‌آموزان را به‌طور فعال با آموزش و یادگیری درگیر می‌کند یا نه؟ ویلیام رومی، روش تحلیل را کمی در تحلیل محتوا به کار برد، وی در این روش به توصیف عینی و منظم محتوا آشکار مطالب درسی و آزمایشگاهی پرداخت. هدف روش ویلیام رومی پاسخ به این سؤال است که آیا کتاب و محتوا موردنظر دانش‌آموزان را به‌طور فعال با آموزش و یادگیری درگیر می‌کند یا نه (فضل‌الهی و ملکی توانا، ۱۳۸۹). در تحقیق که مقدم و عبدالرحیمی (۱۳۹۴) با عنوان بررسی و تحلیل محتوا کتاب هدیه‌های آسمانی سوم دوره ابتدایی به روش ویلیام رومی انجام دادند به نتایج زیر دست یافتند. در این تحلیل ضریب درگیری دانش‌آموزان در سه مؤلف متن، پرسش‌ها و تصاویر کتاب بررسی شد، که در این تحقیق به روش تحلیلی این نتایج به دست آمده که متن کتاب هدیه ۰/۰۵۴ متنی غیرفعال است. تصاویر این کتاب با ضریب درگیری ۱/۵ تصاویر فعال بوده و سئوال‌ات مطرح شده با ضریب درگیری بالا بسیار فعال است. در تحلیلی که افضل‌خانی و سمیعی (۱۳۹۲) انجام دادند واحد مطالعه درس‌های مندرج در کتاب و واحد تجزیه و تحلیل، متن پرسش‌ها و تصاویر کتاب است که براساس مقوله‌های فعال و غیرفعال توسط فرمول ویلیام رومی تحلیل و ضریب درگیری آن‌ها مشخص شد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که متن کتاب هدیه‌های آسمانی با ضریب ۰/۰۲ متن غیرفعال و غیرپویاست. پرسش‌های کتاب با ضریب درگیری ۱/۳۶ نشان می‌دهد که پرسش‌ها فعال و پویاست و زمینه را برای یادگیری فعال فراهم می‌کنند. اما تصاویر کتاب هدیه‌های آسمانی با ضریب درگیری ۰/۲۵ نشان‌دهنده غیرفعال و غیر پویا بودن تصاویر است. در تحلیل محمودی، سالاری (۹۵-۱۳۹۴) با عنوان تحلیل محتوای کتاب هدیه آسمانی چهارم ابتدایی انجام دادند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که متن کتاب هدیه‌های آسمانی با ضریب درگیری ۰/۱۳ متنی غیرفعال و غیرپویا هستند و زمینه را برای یادگیری فعال فراهم می‌کنند. اما تصاویر کتاب هدیه‌های آسمانی با ضریب درگیری ۰/۶۶ نشان‌دهنده غیرفعال و غیرپویا بودن تصاویر است و زمینه را برای فعالیت فراهم نمی‌کند. زائر پورتمیکی و زائر پورتمیکی (زمستان ۹۵) در تحلیل با عنوان تحلیل محتوا هدیه‌های آسمانی با ضریب درگیری ۰/۱۹ متنی غیرفعال و غیرپویاست و بیشتر به بیان حقایق و ارائه اطلاعات می‌پردازد، پرسش‌های کتاب با ضریب درگیری ۲/۳۸ نشان می‌دهد که پرسش‌ها فعال و پویا هستند و زمینه را برای یادگیری فعال فراهم می‌کند، اما تصاویر کتاب هدیه‌ها به ضریب درگیری ۰/۳۵ نشان‌دهنده غیرفعال و غیرپویا بودن تصاویر است و زمینه را برای فعالیت فراهم نمی‌کند. با توجه به نتایج تحقیقات قبلی، هدف از انجام این مقاله، تحلیل محتوای کتاب هدیه‌ی آسمانی دوم، سوم و چهارم بر مبنای مفهوم تربیت دینی، سطح خوانایی و فعال و غیرفعال بودن مطالب (روش ویلیام رومی) است.

۲. روش پژوهش

تحلیل محتوا از روش‌های اسنادی است که به بررسی نظام مند، عینی، کمی و تعمیم پذیر پیام‌های ارتباطی می‌پردازد. این روش در دسته‌بندی روش‌ها، پنهانگر محسوب می‌شود و از آن برای بررسی محتوای آشکار پیام‌های موجود در یک متن می‌پردازد و در نتیجه وارد تاویل و نشانه‌شناسی محتوای پیام نمی‌شود. تحلیل محتوا روشی مناسب برای پاسخ دادن به

سؤال‌هایی درباره ی محتوای یک پیام است. هرچند در رویکردهای اولیه، ادعا می‌شد که تحلیل محتوا می‌تواند علاوه بر محتوای پیام، به ویژگی‌های مؤلف و تأثیر بر مخاطب بپردازد، اما امروزه دو کارکرد اخیر را تنها در روش‌های تلفیقی میدانی و اسنادی امکان‌پذیر می‌دانند (بخشی، جلالیان، ۱۳۹۵)

ویلیام رومی یکی از صاحب‌نظران تعلیم و تربیت کتاب خود را به نام ((تکنیک های پژوهشی در آموزش علوم)) را در سال ۱۹۸۶ ارائه کرد. روش او چنان‌که خود او معتقد است، یک روش تحلیل کمی است. که به توصیف عینی و منظم محتوای آشکار مطالب درسی و آزمایشگاهی می‌پردازد. در این روش به منظور محاسبه ضریب درگیری دانش‌آموز با متن و یا به منظور سنجش سطح فعالیت فراگیر می‌توان مجموع مقوله‌های فعال را بر مجموع مقوله‌های غیرفعال تقسیم نمود. روش مک‌لافلین یکی از روش‌های عینی - کمی تحلیل محتواست که برای مشخص کردن سطح خوانایی متن‌ها به کار می‌رود. اساس این روش را توجه به دو عامل زبانی یعنی طول جمله و طول کلمه تشکیل می‌دهد. کلماتی که چهار یا بیش از چهارهجا تشکیل شده‌اند کلمات دشوار محسوب می‌گردند.

۳. یافته‌ها

هدیه دوم ابتدایی

الف) ۱۰ جمله متوالی در ابتدا:

همه‌ی بچه‌ها خوش‌حال بودند و کتاب‌های درسی جدید را ورق می‌زدند. زهرا و صبا کنار هم نشسته بودند و عکس‌های کتاب را به هم نشان می‌دادند. بچه‌ها سلام! همه به احترام او ایستادند و یک صدا گفتند سلام! بچه‌ها امسال کتاب جدیدی داریم به نام هدیه‌های آسمان. / ریحانه گفت چه اسم قشنگی. / من هدیه گرفتن را خیلی دوست دارم! بچه‌ها فکر می‌کنید چه کسی بیشترین هدیه را به شما داده است؟ / هرکس چیزی گفت. فاطمه گفت پدر و مادر!

ب) ۱۰ جمله متوالی در وسط کتاب:

حسن و حسین به خانه آمدند. / به مادر سلام کردند و گفتند امر. / چه بوی خوشی خانه را پر کرده است. / بوی خوش پدربزرگ می‌آید. مادر جواب داد سلام آنها را داد و گفت: امروز پدربزرگ مهمان ماست. / کودکان خیلی خوش‌حال شدند و به درون اتاق دویدند. پیامبر خدا هر دو را در آغوش گرفت. / او نوه‌هایش را خیلی داشت. / پس پیامبر عبايش را بر سر خود و نوه‌هایش کشید. / کودکان دستان کوچک خود را دور گردن پیامبر انداختند. / کاش پدر اینجا بود.

ج) ده جمله متوالی در پایان کتاب:

از بالای تپه، همه‌جا سرسبز و زیبا دیده می‌شود. / پدر و عمو در مزرعه مشغول کار هستند. / رضا پسر عمویم با صخره‌ای درست نزدیک می‌شود. / از تپه پایین می‌آیم. / به کنار چشمه می‌رویم و دست‌هایمان را می‌شوئیم. / آب چشمه زلال و خنک است. / به رضا کمک می‌کنیم تا سفره را پهن کند. / چه غذای خوشمزه‌ای آورده است! / به ما می‌گوید بچه‌ها خدا این نعمت‌ها را به ما داده است. / پس باید غذا را با نام او شروع کنیم.

۲- شمارش کلمه‌های چهار هجایی: ۳ عدد

۳- جمع کلمه‌های چند هجایی را به دست آورده و سپس جذر آن را بگیرید ۳~۲

توانایی خواندن ساگرد از نظر سطح کلاس: $۲+۳=۵$

سنی که شاگرد باید داشته باشد برای خواندن متن: $۲+۵=۷$

۴. هدیه‌های آسمان سوم

الف) ۱۰ جمله متوالی در ابتدا:

آن روز من و پسر من در صف نانوائی ایستاده بودیم. سه نفر جلوی ما بودند. پسری که هم قد من بود، مردی قدبلند و مردی با پالتوی خاکستری رنگ، به پیرمرد نگاه کردم. دلم برایش سوخت. آخر پیرمرد دست نداشت. نانوا و شاگردش تند و تند کار می‌کردند و نان‌های داغ را از تنور در می‌آوردند. یک لحظه خودم را به جای پیرمرد گذاشتم. راستی! اگر من به جای او بودم چه می‌کرد؟

ب) ۱۰ جمله متوالی در وسط کتاب:

مردم دسته به دسته خودشان را به مصلی می‌رساندن. همه‌ی لباسهای تمیز و زیبای خود را پوشیده‌اند. بوی خوش عط در فضا پیچیده است. من هم به همراه پدر و مادرم به مصلی آمده‌ایم، تا برای اولین بار در نماز عید فطر شرکت کنم. جمعیت زیادی در مصلای بزرگ شهر نشسته‌اند و همراه با امام جماعت، این کلمات را تکرار می‌کنند. نماز عید با شکوه فراوان شروع شد. امام جماعت پس از حمد، دست‌ها را برای قنوت بالا برد و همه با هم دعای قنوت زمزمه می‌کنند. نماز که تمام می‌شود همه با هم دست می‌دهند. عید را به هم تبریک می‌گویند و با شیرینی و شکلات از یکدیگر پذیرایی می‌کنند. امروز عید است

پ) ۱۰ جمله متوالی در پایان کتاب:

خانواده‌ی آقای مرادی در تعطیلات تابستان به روستای خود می‌آیند. روستا در دشتی زیبا و خوش آب‌وهوا قرار دارد. آنها هر سال به این جا مسافرت می‌کنند تا از دیدن باغ‌های پر از میوه حوض‌های پر از ماهی و مناظر زیبای طبیعت لذت ببرند و با اقوام و دوستان خود دیدار کنند. در این جا به آنها خیلی خوش می‌گذرد. سینا پسر آقای مرادی، هر صبح و عصر با دوستان به باغ پدر بزرگ می‌رود آنها با هم بازی می‌کنند، می‌دوند و از درختان، میوه می‌چینند. سپس میوه‌ها را در آب چشمه می‌شویند و با لذت می‌خورند. گاهی هم او و خواهرش سعیده به گاو پدر بزرگ علف می‌دهند و شیرش را هنگام صبحانه می‌دوشند. همه چیز در روستا برای آنها جالب و تماشایی بود. روزی که تصمیم گرفتند به شهر خود بازگردند، سینا خیلی ناراحت شد و به پدرش گفت: دوست دارم خانه ما در روستا باشد و برای همیشه در این جا بمانیم.

۲- شمارش کلمه‌های چهارهجایی: ۶ تا

$$\sqrt{۶} = ۲$$

۳- جمع کلمه‌های چندهجایی و جذر آنها

$$۲+۳=۵ \quad \text{سطح}$$

$$۲+۵=۷ \quad \text{سن}$$

با توجه به یافته‌ها این کتاب مناسب سن بچه‌ها نیست.

۵. هدیه چهارم

الف) ۱۰ جمله متوالی در ابتدا:

ناراحت و نگران در زیر خاک نشسته بود. دلش نمی‌خواست جوانه بزند! بهار شده بود و دانه‌ها کم‌کم سرشان را از خاک بیرون آوردند، اما این دانه از روییدن می‌ترسید! درخت هلوئی در نزدیکی او بود. دانه جان! چرا جوانه نمی‌زنی؟ چرا از خاک بیرون نمی‌روی؟ دانه گفت همین‌جا که هستم خیلی خوب است! برای چه بیرون بروم؟

ب) ۱۰ جمله متوالی در وسط کتاب:

خلیفه! خلیفه در راه است! فرار کنید! ترس و همه‌های میان مردم به پا شد. هر کس خود را در جایی پنهان می‌کرد تا مبادا مورد خشم و مجازات خلیفه قرار گیرد. بچه‌ها کنار هم جمع می‌شوند و به جایی که گردوغبار و خاک بلند شده‌بود چشم دوختند. مأمون به همراه گروهی از بزرگان حکومت، سوار بر اسب‌ها به آنها نزدیک می‌شد. یک باز شکاری روی شانه مأمون بود. آنها با عجله عقب عقب رفتند و در گوشه و کنار دیوارها پناه گرفتند.

ج) ۱۰ جمله متوالی در پایان کتاب:

ای خدای خوب. این پنج نفر از همه پیشرفت بهتری داشتند. یکی یکی از پله‌ها بالا رفتیم و جایزه گرفتیم. بچه‌ها با صدای بلند صلوات فرستادند و ما را تشویق می‌کردند. چه صحنه قشنگی بود. خدای مهربان تو به ما کمک کردی تا خیلی خوب درس بخوانیم. ای آفریننده زیبایی‌ها! امروز صبح وقتی وارد حیاط شدم، دیدم تعدادی از گل‌ها شکفته شده‌اند. با دیدن آنها خیلی خوش حال شدم. باغچه‌ی ما بسیار قشنگ شده و بوی گل، حیاط خانه را پر کرده است.

سطح $2+3=5$

سن $2+5=7$

با توجه به یافته‌ها این کتاب مناسب سن بچه‌ها نیست.

۶. تعیین ضریب درگیری با متن ویلیام رومی

جدول ۱. تحلیل محتوای هدیه آسمانی دوم براساس متن

شماره صفحات	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
۱۲ تا ۱۳	۹	-	-	۳	-	-	-	۲	-	۱۱
۲۰ تا ۲۲	۶	۱	-	۲	-	-	-	۱	-	۱۵
۲۴ تا ۲۶	۱۹	۱	-	-	-	-	-	-	-	۵
۲۸ تا ۳۰	۶	۲	-	۲	۳	-	۲	-	-	۱۰
۳۴ تا ۳۷	۶	۱	-	-	-	-	-	-	-	۱۸
۳۸ تا ۴۰	۱۵	۳	-	-	-	-	-	-	-	۷
۴۲ تا ۴۴	۱۷	-	-	-	۳	-	-	۱	-	۴
۴۶ تا ۴۹	۱۳	۱	-	-	۴	-	-	-	-	۶
۵۰ تا ۵۳	۱۹	-	-	۱	۱	-	۱	-	-	۳
۶۰ تا ۶۳	۱۲	۲	-	-	۲	۲	-	-	-	۷
کل	۱۲۲	۱۱	۰	۸	۱۳	۲	۳	۴	۰	۸۶

$$\frac{e+f+g+h}{a+b+c+d} = \frac{۱۳+۲+۳+۴}{۱۲۲+۱۱+۰+۸} = \frac{۲۲}{۱۴۱} = ۰/۱۵ \quad (۱)$$

ضریب درگیری کلی در متن غیرفعال است به این معنا کتاب بیشتر بر محتوا تأکید کرده است و دانش‌آموزان درگیر و فعال نمی‌باشند.

جدول ۲. تحلیل محتوای هدیه آسمانی دوم براساس تصویر

صفحه	a	b	c	d
۱۵		×		
۲۱	×			
۲۳	×			
۲۹		×		
۳۶	×			
۳۹	×			
۴۷	×			
۵۷		×		
۶۱	×			
۷۲	×			

$$\frac{b}{a} = \frac{۲}{۷} = ۰/۴۲ \quad (۲)$$

ضریب درگیری کلی سئوالات فعال است به این معنا کتاب علاوه بر محتوا بر فعال بودن دانش‌آموزان تأکید کرده است.

جدول ۳. تحلیل محتوای هدیه آسمانی دوم براساس تصویر

صفحه	سوال	a	b	c	d
۱۴	۱		×		
۱۸	۲			×	
۲۲	۱		×		
۳۱	۲			×	
۴۴	۱		×		
۴۸	۲			×	
۵۸	۱				×
۶۳	۱	×			
۷۱	۱				×
۷۸	۲			×	

$$\frac{c+d}{a+b} = \frac{۲+۴}{۱+۲} = \frac{۶}{۳} = ۲/۲ \quad (۲)$$

بسیار فعال

ضریب درگیری کلی تصاویر فعال است به این معنا کتاب علاوه بر محتوا بر فعال بودن دانش‌آموزان تأکید کرده است.

جدول ۴. تحلیل محتوای هدیه آسمانی سوم براساس متن

j	i	h	g	f	e	d	c	b	a	شماره صفحات
۱۴	-	۱	۲	۱	-	۵	-	۲	۱۴	۴ تا ۲
۱۶	-	-	-	-	-	-	-	۶	۳	۹ تا ۸
۱۱	-	۱	-	-	۳	۲	-	۳	۵	۱۵ تا ۱۴
۱۲	-	۱	-	-	۲	۳	-	-	۳	۲۰ تا ۱۸
۸	-	۲	-	-	-	۱	-	-	۱۴	۲۶ تا ۲۴
۱۶	-	-	-	-	-	-	-	-	۹	۳۲ تا ۳۰
۱۵	-	۱	-	-	-	-	-	-	۹	۳۵ تا ۳۴
۱۸	-	۱	-	-	-	۱	-	-	۵	۴۰ تا ۳۸
۱۹	-	۱	-	-	-	۱	-	-	۴	۴۶ تا ۴۴
۶	-	-	-	-	-	-	-	۳	۶	۵۲ تا ۵۰
۱۳۵	۰	۸	۲	۱	۵	۱۳	۰	۱۴	۷۲	کل

$$\frac{c+f+g+h}{a+b+c+d} = \frac{۵+۱+۲+۸}{۷۲+۱۴+۱۳} = \frac{۱۶}{۹۹} \cdot ۱۶ = \quad (۴)$$

ضریب درگیری کلی در متن غیرفعال است به این معنا کتاب علاوه بیشتر بر محتوا تأکید کرده و دانش آموزان غیرفعال اند.

جدول ۵. تحلیل محتوای هدیه آسمانی سوم براساس تصاویر

صفحه	a	b	c	d
۷۰				×
۲۱	×			
۲۳	×			
۴۱	×			
۴۴		×		
۵۰	×			
۶۳	×			
۸۸				×
۹۹	×			
۱۰۳		×		

$$\frac{b}{a} = \frac{2}{6} = 0/33 \quad \text{غیرفعال} \quad (۵)$$

ضریب درگیری کلی در تصاویر غیرفعال است به این معنا کتاب بیشتر بر مفاهیم تأکید کرده و دانش آموزان غیرفعال اند.

جدول ۶. تحلیل محتوای هدیه آسمانی سوم براساس سوالات

صفحه	سوال	a	b	c	d
۴	۱			x	
۱۷	۱		x		
۲۳	۲	x			
۳۳	۱			x	
۴۱	۱			x	
۴۷	۲			x	
۵۸	۱		x		
۶۳	۱	x			
۷۰	۱			x	
۷۷	۱				x

$$\frac{c+d}{a+d} = \frac{5+1}{2+2} = \frac{6}{4} = \frac{3}{2}$$

فعال

(۶)

ضریب درگیری کلی در تصاویر فعال است به این معنا کتاب بر فعال بودن دانش آموزان تأکید دارد.

جدول ۷. تحلیل محتوای هدیه آسمانی چهارم براساس متن

صفحه	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
۱۱ تا ۱۰	۶	-	۱	۳	-	-	-	۱	-	۱۴
۱۸ تا ۱۶	-	-	-	-	-	-	-	۲	-	۲۳
۲۸ تا ۲۲	۸	-	-	-	۲	۴	۹	-	-	۲
۳۲ تا ۳۰	۱۱	-	-	۴	-	-	-	-	-	۱۰
۴۰ تا ۳۸	۷	-	۱	-	۱	-	-	-	-	۱۶
۴۴ تا ۴۲	۶	-	۲	-	-	-	-	-	-	۱۷
۴۹ تا ۴۸	۲	-	-	-	۶	-	-	۲	-	۱۶
۵۴ تا ۵۳	۱۰	-	-	-	۱	-	-	-	-	۱۴
۶۰	۲	-	-	۳	-	-	-	-	-	۲۰
۷۳ تا ۷۲	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۲۴
کل	۵۳	۰	۴	۱۰	۱۰	۴	۹	۶	۰	۱۵۶

$$\frac{e+f+g+h}{a+b+c+d} = \frac{10+4+9+6}{52+0+4+10} = \frac{29}{67} = 0.43 \quad (7)$$

ضریب درگیری کلی در متن فعال است به این معنا کتاب علاوه بر محتوا بر فعال بودن دانش آموزان تأکید دارد.

جدول ۸. تحلیل محتوای هدیه آسمانی چهارم براساس تصاویر

صفحه	a	b	c	d
۱۷	x			

		×		۲۲
			×	۳۰
			×	۳۳
			×	۴۶
	×			۵۰
		×		۶۱
			×	۶۵
			×	۸۸
		×		۹۵

$$\frac{b}{a} = \frac{۳}{۶} = ۰/۵$$

فعال

(۸)

ضریب درگیری کلی در تصاویر فعال است به این معنا کتاب بر فعال بودن دانش‌آموزان تأکید دارد.

جدول ۹. تحلیل محتوای هدیه آسمانی چهارم براساس سوالات

صفحه	a	b	c	d
۱۳	×			
۱۹		×		
۲۱				×
۲۵			×	
۳۳	×			
۳۷				×
۵۱	×			
۵۷				×
۶۷			×	
۷۴		×		

$$\frac{c+d}{a+b} = \frac{۲+۳}{۳+۲} = \frac{۵}{۵} = ۱ \quad \text{فعال}$$

(۹)

ضریب درگیری کلی در سوالات فعال است به این معنا کتاب بر فعال بودن دانش‌آموزان تأکید دارد.

جدول ۱۰. تحلیل محتوای هدیه آسمانی دوم براساس مفهوم تربیت

$\frac{(O - E)^2}{E}$	$(O-E)^2$	$O-E$	E	O	مفاهیم
$\frac{۳۳/۷}{۳۳/۵}$	۶۱۵/۰۴	۲۴/۸	۱۸/۲	۴۳	نماز خواندن
$۱/۷۹$	۱۴/۴	۳/۸	۱۸/۲	۲۲	سلام کردن
$۲/۵$	۴۶/۲	۶/۸	۱۸/۲	۲۵	دعا کردن
$۰/۰۳$	۰/۶۴	۰/۸	۱۸/۲	۱۹	وضو گرفتن
$۰/۰۲$	۰/۴	۰/۲	۱۸/۲	۱۸	شکرگزاری
$۲/۱۶$	۲۹۵/۸	-۱۷/۲	۱۸/۲	۱	راست گویی
$۹/۲$	۳۳۱/۲	-۱۸/۲	۱۸/۲	۰	روزه گرفتن

$$\sum \frac{(O-E)^2}{E} = ۴۳ + ۲۲ + ۲۵ + ۱۹ + ۱۸ + ۱ + ۰ = \frac{۱۲۸}{۷} = \frac{۱۸}{۲} \quad (10)$$

$$\frac{(O-E)^2}{E} = ۲۹ \quad (11)$$

$$Df = k - 1$$

$$Df = ۷ - 1 = ۶$$

$$Df = ۶$$

$$X^2 = ۲۹$$

$$X^2 = ۲/۴۴۷$$

محاسبه شده

جدول

جدول ۱۱. تحلیل محتوای براساس مفهوم تربیت

$\frac{(O - E)^2}{E}$	$(O-E)^2$	$O-E$	E	O	مفاهیم
$۱/۷۹ \approx ۲$	۴۲/۲۵	-۶/۵	۲۳/۵۷	۱۷	وضو گرفتن
$۷۶/۸۶ \approx ۷۷$	۱۸۰۶/۲۵	۴۲/۵	۲۳/۵	۶۶	نماز خواندن
$۱۳/۰۳ \approx ۱۳$	۳۰۶/۲۵	-۱۷/۵	۲۳/۵	۶	سلام کردن
$۲/۳۹ \approx ۲/۵$	۵۶/۲۵	-۷/۵	۲۳/۵	۱۶	دعا کردن
$۰/۸۶ \approx ۱$	۲۰/۲۵	۴/۵	۲۳/۵	۲۸	روزه گرفتن
$۱/۷۹ \approx ۲$	۴۲/۲۵	۶/۵	۲۳/۵	۳۰	شکرگزاری
$۱۹/۶۷ \approx ۱۹/۵$	۴۶۲/۲۵	-۲۱/۵	۲۳/۵	۲	راست گویی

$$۱۱۶/۳۹ \approx ۱۱۷$$

$$\frac{(O-E)^2}{E} = ۱۱۶/۳۹ \approx ۱۱۷ \quad (12)$$

$$Df = k - 1$$

$$Df = ۷ - 1 = ۶$$

$$Df = ۶$$

$$X^2 = 117$$

$$X^2 = 2/447$$

محاسبه شده

جدول

جدول ۱۲. تحلیل محتوای چهارم براساس تربیت

مفاهیم	O	E	O-E	(O-E) ²	$\frac{(O-E)^2}{E}$
وضو گرفتن	۱۸	۱۹	۱۸-۱۹=-۱	۱	۰/۰۵
نماز خواندن	۶۱	۱۹	۶۱-۱۹=۴۲	۱۷۶۴	۹۲/۸=۹۳
سلام کردن	۱۹	۱۹	۱۹-۱۹=۰	۰	۰
دعا کردن	۱۶	۱۹	۱۶-۱۹=-۳	۹	۰/۴۷≈۰/۵
روزه گرفتن	۲	۱۹	۲-۱۹=-۱۷	۲۸۹	۱۵/۲۱≈۱۵
شکرگزاری	۱۵	۱۹	۱۵-۱۹=-۴	۱۶	۰/۸۴≈۱
راست گویی	۲	۱۹	۲-۱۹=-۱۷	۲۸۹	۱۵/۲۱≈۱۵

$$124/58 = 124/5$$

$$\frac{(o-e)^2}{e} = 124/5$$

(۱۳)

$$Df = k - 1$$

$$Df = 7 - 1 = 6$$

$$Df = 6$$

$$X^2 = 124/5$$

$$X^2 = 2/447$$

محاسبه شده

جدول

باتوجه به نتایج جداول ۱۰، ۱۱ و ۱۲ X^2 محاسبه شده بیشتر از X^2 جدول است بنابراین فرض صفر رد می‌شود و فرض محقق درست است. پس نتیجه می‌گیریم که X^2 محاسبه شده در کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوم و سوم و چهارم دبستان به مصادیق بیان شده به مقدار برابر توجه نشده است پس انتظار می‌رود در چاپ بعدی کتاب به مصادیق بیان شده به یک اندازه توجه شود.

نتیجه‌گیری

در تحلیل کتاب‌های هدیه‌های آسمانی دوم، سوم و چهارم براساس روش مک‌لافلین مشاهده شده که هر سه بخش در هر کدام از کتاب‌های هدیه آسمانی مناسب دانش‌آموزان نیست و مطالب از سن آنها بالاتر است و برای درک این متن سن دانش‌آموزان باید بالاتر باشد. که این نتایج، نتایج ماهان عطشان و علی روستایی (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان تحلیل محتوای سطح خوانایی کتاب هدیه ششم ابتدایی براساس شاخص سطح خوانایی مک‌لافلین انجام دادند را تأیید کردند و نتایج مهدی‌خانی و جوادی (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان تحلیل محتوای کتاب‌های پایه دوم ابتدایی براساس روش مک‌لافلین انجام دادند را رد کردند و به این نتیجه رسیدند که سطح سنی و کلاس محاسبه شده تناسب ندارد. در تحلیل کتاب براساس ضریب درگیری ویلیام رومی، براساس نتایج به دست آمده مشاهده شده که در کتاب هدیه آسمانی دوم دبستان ضریب درگیری دانش‌آموزان با متن ۰/۱۵ ضریب درگیری دانش‌آموزان با سئوالات ۲/۳ و ضریب درگیری دانش‌آموزان با تصاویر ۰/۴۲ است و در تحلیل کتاب هدیه سوم ضریب درگیری دانش‌آموزان با متن ۰/۱۶، ضریب درگیری دانش‌آموزان با سئوالات ۱/۵ و ضریب درگیری دانش‌آموزان با تصاویر ۰/۳۳ است و همچنین در تحلیل کتاب هدیه‌های آسمانی چهارم دبستان ضریب درگیری

دانش‌آموزان با متن ۱۶. ضریب درگیری دانش‌آموزان با سئوالات او مغایرت دارد و غیرفعال است. اما سئوالات و تصاویر به حد تقریبی فعال هستند و براساس نظریه ویلیام رومی مورد قبول هستند. این نتایج با نتایج (مقدم و عبدالرحیمی، ۱۳۹۴؛ افضل‌خانی و سمیعی، ۱۳۹۲؛ محمودی و سالاری، ۱۳۹۵؛ زائر پورتمیکی و زائرپور تمیکی، ۱۳۹۵) تأیید می‌کنند. در بخش تحلیل مفهومی کتاب براساس مفهوم تربیت دینی، بین فراوانی مشاهده شده و فراوانی مورد انتظار تفاوت معنی‌داری وجود داشت. پس فرض صفر رد گردید به این معنا که همه‌ی مقوله‌های تربیت دینی به صورت مساوی در این کتاب به‌کار برده نشده است و بیش‌تر به مفهوم نماز خواندن تأکید شده است.

پیشنهادها

در تهیه و تنظیم این کتاب درسی پیشنهاد می‌شود که در متن کتاب تجدیدنظر شود تا براساس سطح درک و فهم دانش‌آموزان باشد و همچنین به مصادیق تربیت که بیان شده است به یک اندازه توجه شود.

منابع و مراجع

- ۱) افضل‌خانی، مریم سمیعی. (۹۲-۱۳۹۱). تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم از منظر فعال و غیرفعال بودن براساس روش ویلیام رومی.
- ۲) بخشی، ح. (۱۳۸۵). مقدمه‌ای بر تکنیک تحلیل محتوا.
- ۳) طاهره زائرپورتمیکی: سمیه زائرپورتمیکی. (زمستان ۹۵). تحلیل محتوای هدیه آسمانی سوم ابتدایی براساس روش مک‌لافلین.
- ۴) فضل‌الهی، سیف‌اله: ملکی توانا، منصوره. (۱۳۸۹). روش‌شناسی تحلیل محتوا با تأکید بر تکنیک‌های خوانایی سنجی و تعیین ضریب درگیری متون. سال دوم، شماره اول.
- ۵) کیمیا مهدی‌خانی: زهرا جوادی. (۱۳۹۵). تحلیل محتوای کتاب‌های پایه دوم ابتدایی براساس روش مک‌لافلین.
- ۶) ماهان عطشان و علی روستایی. (۱۳۹۶). تحلیل محتوای سطح خوانایی کتاب هدیه ششم ابتدایی براساس شاخص سطح خوانایی مک‌لافلین.
- ۷) مشایخ، ف. (۱۳۷۵). فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی. تهران: مدرسه.
- ۸) مصطفی محمودی، علی سالاری، نرجس سالاری. (۹۵-۱۳۹۴). تحلیل محتوای کتاب هدیه آسمانی چهارم ابتدایی براساس روش ویلیام رومی.
- ۹) یارمحمدیان، م. (۱۳۸۶). اصول برنامه‌ریزی درسی. تهران: یادواره کتاب.
- ۱۰) یوسف مقدم و عبدالرحیمی. (۱۳۹۴). بررسی و تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی سوم دوره ابتدایی به روش ویلیام رومی.